

KONTRACEPCIJA

Martina Kikić

Bračna ljubav označuje darivanje i svojom darovnom prokreativnom moći supružnici sudjeluju u Božjoj ljubavi i u moći Stvoritelja. No ta se suradnja mora temeljiti na slobodi i odgovornosti, kao što i opisuje Papa u svojoj knjizi „Ljubav i odgovornost“.

Uvod

U trećemu dijelu pobudnice „Obiteljska zajednica“ („Familiaris consortio“) drugo poglavlje govori o „služenju života“. U pobudnici je iskazana misao pape Ivana Pavla II. s obzirom na prvi vidik služenja životu, tj. na prenošenje biološkoga života. Cijeli je problem usmjeren vrlo pozitivno, bez negativnih naglasaka, gdje je bračna ljubav dobila svoje pravo mjesto. Papa nije govorio o subjektivnim, psihološkim, sociološkim, medicinskim i drugim vidicima spolnosti muškarca i žene, nego o objektivnim vidicima bračne spolnosti, o njezinoj naravi kakva je iznutra, kako je vidi Bog koji ju je stvorio i njome kao velikom vrjednotom obdario muškarca i ženu. Pobudnica je upućena bračnim parovima, ali i mladima koji će sutra osnovati svoje obitelji. Držimo li se tih naputaka, spasili smo sebe, obitelj, narod, Crkvu i svijet, tj. kako bi Ivan Pavao II. rekao: „Spasimo li obitelji, spasili smo svijet.“

Novi način poučavanja crkvenoga učiteljstva

Bračna ljubav označuje darivanje i svojom darovnom prokreativnom moći supružnici sudjeluju u Božjoj ljubavi i u moći Stvoritelja. No ta se suradnja mora temeljiti na slobodi i odgovornosti, kao što i opisuje Papa u svojoj knjizi „Ljubav i odgovornost“. Naime, zvanje supružnika jest prenositi dar ljudskoga života dalje, dar koji su primili ne za sebe, nego za cijeli svijet, za druge i Crkvu. Dakle, prvi i osnovni cilj i svrha obitelji jest služenje životu, gdje se kao prvo supružnici moraju voljeti, biti

jedno, živjeti kao jedno, u zajedništvu ljubavi. Plodnost izvire iz bračne ljubavi, kao plod međusobna darivanja. Ukoliko brak nije plodan, tj. supružnici ne želi da bude plodan, ni ljubav nije prava jer se gledaju samo sebični motivi, vlastita korist i sebični užitak. Važno je napomenuti da „plodnost bračne ljubavi“ nije samo u rađanju djece, nego se proširuje na humanomu i religioznom području.

Predan nauk Crkve

Stvarajući različitost spolova, Bog je u srca ljudi usadio privlačnost, želju, ljubav. Ljubav sadrži sve što se odnosi na razliku spolova jer ljubav ima premnogo nijansa: od seksualne do erotične, prijateljske, uzvišene duhovne, koju će Pavao nazvati „agape“. Sakramentom ženidbe supružnici nisu odcijepljeni od Božje ljubavi, naprotiv, taj je sakrament prožet vrhunaravnom milošću ili ljubavlju Duha Svetoga. Dakle, u bračnomu smo životu pozvani sudjelovati i u Božjemu životu: isti život i ljubav Boga oni prenose na potomstvo.

Crkva se opredjeljuje za život

Danas postoje dvije strane življenja: s jedne strane to je negativan mentalitet protiv života, a s druge strane jest odlučno „da“ Crkve za život. Tri su vrste onih kojih šire pesimizam: jedni kažu: zašto rađati kada će možda jednoga dana ta osoba proklinjati svoj život zbog okrutnosti svijeta; drugi kažu da smo mi zapravo povlašteni za razliku od onih kod kojih se i ne zna za kontraceptivna sredstva, a treći se boje za prenapučenost u svijetu. Koji je uzrok tome? Pravoga uzroka nema, nego samo okrenutost

čovjeka samomu sebi i svojemu koristoljublju, nespремnost na odricanje i na velikodušno darivanje u ljubavi. Sve dok se ne pozabavimo neurednim željama vlastitoga srca, nikada nećemo moći svladati nagon uzrokovan požudom. Požuda je stvar srca, a ne tijela.¹ U svemu tome Crkva najviše krivi vlasti koje na svaki način pokušavaju ograničiti slobodu supružnika u njihovom donošenju odluke o djeci. „Dosljedno tome, bilo koje nasilje što ga vlasti čine za sprečavanje začeca, pa čak i sterilizacija ili pobačaj, ima se sasvim osuditi i odvažno odbaciti“ (30,9).²

Cjelovito gledanje na vrijednost spolnosti

Crkva doživljava hitnu odgovornost u svojem nezamjenjivu poslanju „da spolnost prikaže kao vrednotu i zauzimanje čitave osobe koja je kao muško i žensko stvorena na sliku Božju“ (32,1). Taj dinamizam spolnosti koji je Stvoritelj do te mjere usadio u čovjeka sav je usmjeren na osobu drugoga.

Objektivno moralni čin

Dvostruki smisao bračnoga čina (sjedinenje u ljubavi i prenošenje života) po sebi je objektivno nerazdvojiv. Da bismo to shvatili, potrebno je da se prisjetimo što teologija kaže o objektivnoj moralnosti ljudskoga čina. Kako u tomu činu, tako je i u svakomu moralnom ljudskom činu njegova moralnost utkana u njega samoga, ona je toliko srasla s njim samim da ljudski čin ne bi više bio ljudski ako bismo ga mogli istrgnuti iz njegove strukturalne i bitne usmje-

1 Usp. Ivan Pavao II., *Teologija tijela*, Zagreb, 2010.

2 *Familiaris consortio*, 30,9.

renosti. No moralni čin možemo promatrati i pod drugim vidikom i to u okviru samoga čovjeka koji ima svoje spoznanje, volju i pristanak i sukladno s tim odlučuje kako će postupiti. Dakle, spolni čin sam po sebi jest fizički i nema na sebi nikakve oznake moralnosti. Moralnost mu dolazi iz njegove unutarnje moralne svrhe ili podložnosti moralnoj normi, kao i iz znanja i volje osobe koja djelo provodi.

Neraskidiva veza dvojakoga smisla

U bračnomu životu postoji dvostruk neraskidiv smisao: sjedinjenje dviju osoba u ljubavi i iz ljubavi rađanje novoga života. No ako se unatoč tomu znanju supružnici, svojevolljno i slobodno, dogovore odijeliti neraskidivo, zapravo se igraju Boga koji jedini ima pravo i moć upravljati životom. Kada se kontraceptivno sredstvo uvede u odnose, ne radi se ništa drugo nego prisvajanje moći koja pripada samo Bogu. Mi nismo vlasnici svoga tijela da radimo s njim što nas je volja i u skladu s tim da sami odlučujemo kada ćemo nekoga stvoriti. Možemo li mi sami uistinu stvoriti? Možemo li uistinu udahnuti duh u čovjeka koji će ga razlikovati od životinja i biljaka? Tko smo mi da imamo tu sposobnost? Bogovi? Tko smo mi da se igramo pravljenja čovjeka, da baratamo s njim potpuno samovoljno i da zadiremo u Božju strukturu i njegovu zamisao za čovječanstvo? Tko nama daje pravo da odlučujemo o stvaranju i rođenju djeteta koje pripada samo Bogu? Nemamo pravo zadirati u Božji naum, a posebno ne uporabom kontraceptivnih sredstava jer se time igramo Boga koji jedini ima pravo stvoriti i donijeti na svijet čovjeka i jedini je

kadar udahnuti duh života u njega. Zašto mu onda to zaprječujemo kontracepcijom? Zašto se zaprječava put za djelovanje Duha Svetoga? Zašto se neodgovorno ponašamo sa spolnim odnosom, a samim time i s Duhom Svetim kojemu tim činom mi govorimo kako i gdje da puše. Nitko nema pravo odlučiti kada će doći u egzistenciju neka nova osoba doli Boga samoga. Nitko se ne smije igrati Boga i prisvajati si prava koje posjeduje samo Bog. I u toj perspektivi s objektivnoga stajališta kontracepciju treba osuditi tako duboko nepoštenom da ne može nikada ni iz kakva razloga biti opravda-

Seksualnost jednako tako nije na crti „imati“ nego „biti“, biti u najintimnijemu smislu sjedinjeni, „biti dvoje u jednom tijelu“ (usp. Mt 19,4–6). Tamo gdje vlada ljubav u darivanju i poštivanju osobe drugoga, nema kontracepcije.

na. Oni koji zahvaćaju u sam smisao bračnoga života i dijele neraskidivo, zapravo samo sjedinjenje hoće, a rađanje neće pa ga na bilo koji način zapriječe. S objektivnoga je stajališta to dvostruko zao čin jer je s jedne strane nedopušteno zahvaćati u moralnu građu samoga bračnog čina, a s druge strane zahvaća u moralnost sama sebe u smislu da se i, unatoč znanju o toj nedopustivosti, slobodno odluče za kontracepciju. Tražeći sebe i svoj egoizam oni se trajno osiromašuju i onesposobljuju da svoj bračni život žive na višoj razini. Takav ne zna put, ne prihvaća napor putovanja pa zato nikada neće ni

stići na cilj, tj. do punine bračne zrelosti, do bračne svetosti. Oni koji pak koriste kontraceptivno sredstvo, a ne znaju da je takav čin zao, izabiru čin koji je po sebi moralno zao, ali ne rade protiv savjesti što znači da, iako čine „materijalan“ grijeh, ne čine „formalan“ pa mogu ići na pričest bez ispovijedi. Upravo tu nalazimo jako veliku ulogu teologa koji imaju za zadaću rasvijetliti i produbiti smisao spolnoga čina i Božji naum, što zapravo predstavlja neprocjenjivu vrijednost u današnjemu svijetu.

Razlika između „umjetne“ i „naravne“ kontracepcije

Danas je čovjek „mногоstruko manipuliran“ i sam manipulira sobom. Ali manipulacija bračnim činom protivi se dostojanstvu ljudske osobe. Tražeći pomoć u kontracepciji ne samo da dijele dva značenja bračnoga čina, nego manipuliraju i ponižavaju ljudsku spolnost. Time manipuliraju „vlastitom osobom“, još gore, manipuliraju „osobom svoga bračnog druga“. Kontracepcija pretvara ljudsko tijelo i njegovu seksualnost u „imati“ i „potrošiti“. Naprotiv, ljudsko je tijelo „sastavni dio čovjeka“ na crti „biti“, a ne „imati“. Seksualnost jednako tako nije na crti „imati“ nego „biti“, biti u najintimnijem smislu sjedinjeni, „biti dvoje u jednom tijelu“ (usp. Mt 19,4–6). Tamo gdje vlada ljubav u darivanju i poštivanju osobe drugoga, nema kontracepcije. Oni koji provode kontracepciju, ti se ne vole. Jer da se vole, poštivali bi ritam partnerove osobe i zajednički, strpljivo čekali svoj trenutak, to jest ženine neplodne dane. Oni koji se ne mogu suzdržati nisu ništa drugo nego životinje koji imaju samo nagon bez volje i razuma. Životinje nagon tjera

da prežive i, za razliku od nas, oni su u svijetu dok mi činimo svijet i oblikujemo ga jer imamo razum. Želite se spuštati na razinu životinje govoreći kako se ne možete suzdržati? Kontracepcijom se izolira seksualni užitak iz cjeline osobe u vlastitu korist, čime se narušava bračna ljubav koja predstavlja međusobno darivanje, a i osobu bračnoga druga jer je se na taj način ponizuje, govoreći joj da je samo objekt naslade. Otkuda nama pravo da se igramo stvaranja čovjeka? Da ćemo ga stvoriti kada mi to želimo? U sjedinjenju jajne stanice i spermija Duh Božji udahnuje postojani duh u tu osobu kojim ona postaje različita od svih drugih stvorenja na zemlji. Otkuda nama pravo da zaprječujemo djelovanje Duha Svetoga? Tim činom govorimo Duhu Božjemu da ga ne trebamo i ne želimo ga u svojoj blizini, čime se udaljujemo od Boga. Ako ne gledamo na ljudsku spolnost kao stvaralački Božji čin u kojemu je on gospodar i odlučuje o začecu, nego se mi tu umiješamo kontraceptivnim sredstvima, ne samo da nijećemo unutarnju istinu seksualnosti, nego nijećemo i istinu da je Bog stvoritelj svake ljudske osobe. Možemo govoriti da vjerujemo u Boga

Ako ne gledamo na ljudsku spolnost kao stvaralački Božji čin u kojemu je on gospodar i odlučuje o začecu, nego se mi tu umiješamo kontraceptivnim sredstvima, ne samo da nijećemo unutarnju istinu seksualnosti, nego nijećemo i istinu da je Bog stvoritelj svake ljudske osobe.

Stvoritelja, ali ako nas ta sigurnost ne dovodi do toga da shvatimo ljudsku seksualnost kao suradnju s Božjim stvaralačkim činom, bez kontracepcije, zapravo to priznavanje nije cjelovito usvojeno.

„Naravna“ kontracepcija se još naziva periodična uzdržljivost ili korištenje neplodnih dana. „Naprotiv kada bračni drugovi, služeći se neplodnim razdobljima, poštuju neraskidivu vezu između oblika sjedinjenja i rađanja ljudske spolnosti, oni se ponašaju kao ‘službenici’ Božjega nauma i ‘služe se’ spolnošću kao ‘uživaoci’ u skladu s izvornim dinamizmom ‘posvećanog’ darivanja, bez ikakva manipuliranja i izopačivanja”.³ U umjetnoj kontracepciji, bilo kakve vrste i načina ona bila, objektivno se prijeći mogućnost začeća. Time se ne priznaje da je Bog, a ne čovjek, stvoritelj čovjeka. Naprotiv, u periodičnom uzdržavanju ili korištenju neplodnim danima, uzimajući u obzir da supružnici imaju opravdane etičke razloge da tako ne čine, ne samo da se ne događa odbacivanje Boga, nego, uzevši u obzir da takav čin kod onoga koji ga izabire uključuje osudu kontracepcije kao takve, izražava pozitivnu volju da se Bog prizna Bogom. Čini se da je Bog upravo i postavio u ženski organizam te ritmove, ne zato da bi supružnici bili prisiljeni sjediniti se isključivo u plodne dane, nego – imajući za to opravdane razloge – da uzmognu, kako kaže Papa, planirati porod i živjeti kao „uživaoci“ u skladu s izvornim dinamizmom darivanja, bez ikakva manipuliranja i izobličavanja.

Crkva – učiteljica i majka

Crkva ne stvara nikakve zakone i ne prosuđuje, nego samo naviješta. Ona ima poslanje da spasava i zato samo želi biti „poslušna istini, što je Krist, čija se slika odražava u naravi i dostojanstvu ljudske osobe“ (33,1). Crkva ne može mijenjati taj zakon jer ona ne može mijenjati čovjeka kojega je tako sazdao Stvoritelj: ona za to „nema ovlasti“. Njegov je zadatak da „tumači čudoredni propis i nudi ga svim ljudima dobre volje, a da pri tome ne skriva njegove zahtjeve korjenitosti i savršenstva“ (33,1). Kada to ne bi radila, Crkva bi izdala svoju misiju koju joj je predao Krist Gospodin. Dakle, ona sama sebi ništa ne uzurpira. Ona služi. Crkva kao majka i učiteljica pomaže bračnim drugovima da riješe probleme, ali da se pritom ne krivotvori ili ugrozi istina.

No postavlja se i pitanje: kako ispravno živjeti da bi se sačuvao Božji naum kako u braku, tako i izvan braka? U prvomu redu treba učiniti sve kako bi poznavanje tjelesnosti i razdoblja spolnosti postalo dostupno svim bračnim drugovima, ali i mladima koji će jednoga dana stupiti u bračni život. Postoje etičko-duhovni uvjeti, napose samokontrola, nastojanje oko stjecanja uzdržljivosti i prave krjeposti, čistoće, što nije isto. Uzdržljivost je odluka volje da se ne pada u grijeh bludnosti, a krjepost čistoće je nova snaga u čovjeku koja se protivi njegovoj sebičnosti i brani pravu ljubav. Postoje i duhovni uvjeti koje treba stvoriti i uzdržavati, a koji istječu iz posebne Božje pomoći, milosti, pružene nakon sakramenta ženidbe. No sva se ta pomoć ne bi iskazala bez sudjelovanja samih

3 Usp. *Humanae vitae*, 13.

supružnika. Naime, i Bog traži neko obećanje, žrtvu kako bismo mu uistinu pokazali da nam je stalo da živimo po njegovu naumu. Uvijek kada čovjek pogazi svoj egoizam, prihvaća križ s Kristom. „Gospodarenje nad nagonom s pomoću razuma i slobodne volje bez sumnje nameće potrebu askeze“ (HV 21).

Postupan moralni rast supružnika

Da bismo uspjeli živjeti zadaću muža i žene po Božjim vrjednotama, trebamo se svakoga dana sve više i više izgrađivati. To je proces, put, koji ne nastaje preko noći. Sa svakom spoznajom raste i ljubav prema vrjednotama koje smo otkrili. Sve se to događa stupnjevito s rastom i zrelošću godina. Dakle, zakon postupnosti u rastu traži da supružnici zajedno, iskreno, bolje upoznaju ćudoredni red u sebi i da u slobodnoj volji prihvate te naslade. Taj zakon ćudoređa nije puki ideal oko kojega bi se trebalo truditi. Ne postoje različiti zakoni, jedni za ove, drugi za one, već je taj zakon obvezan za sve parove jednako, a označuje Božji zakon utkan u ljudske osobe već na početku stvaranja svijeta. Veliku ulogu u ovom rastu imaju i svećenici koji će olakšavati put bračnim drugovima upućujući ih na Sveto pismo, molitvu kao Kristov blagoslov, ali i navješćujući pravi Božji naum koji je postojao i prije početka ovoga svijeta.

■ ■ ■

Literatura

Usp. Ivan FUČEK, *Prenositi ili priječiti život? Pitanje "naravne" i "umjetne" kontracepcije* (Komentar *Familiaris consortio* br. 28–35), XL (1985) 5–30.

Ivan Pavao II., *Teologija tijela*, Verbum, Split, 2010.

Pavao VI., *Humanae vitae*, KS, Zagreb, 1997.

Ivan Pavao II., *Familiaris consortio*, KS, Zagreb, 1981.